

ogies are presented in the aspect of forming for student's young people of research competences. Basic signs and types of projects are described, their basic advantages and problem parties. Criteria and levels of formed of project (innovative research) competences of students are investigational, the criteria of estimation of project work are educed. Expediency of the use of project forms is reasonable in the process of organization of research activity of student's activity in the system MAH.

Keywords: *project, project forms of organization of research activity, criteria of formed of project (innovative-research) competences.*

УДК 37.015.6

Тропіна І.В.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ОСВІТИ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ТА ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

У статті визначені і розглянуті основні проблеми сучасної економіки.

Тіньова економіка є об'єктивним явищем, яке притаманне як економіці України, так і іншим країнам світу. Обґрунтовується необхідність подолання і викорінення лише її кримінальної складової. Оголошується на необхідності оновлення змісту освіти в умовах проведення економічних реформ, адже ця галузь готує фахівців для вітчизняної економіки, закладає передумови розвитку освіти. Зазначено про важливість попередження злочинів економічної спрямованості. Зроблено висновок щодо оновлення змісту навчальних програм з основ підприємницької діяльності шляхом розробки нового модуля «Фінансово-господарський контроль в умовах ринкової економіки».

Ключові слова: тіньова економіка, економічні злочини, детінізація економіки, криміналістичний аналіз, правоохоронні органи, економічна освіта, підприємництво, професійна кар'єра, бізнес-освіта.

Постановка проблеми. Тіньова економіка почала загрожувати економічній і національній безпеці держави і динамічно розвивається впродовж останніх років. Подолання тіньової економіки та корупції є необхідною умовою

входження України до Європейської спільноти. Боротьба з ними має носити комплексний характер і бути синонімом реформи державного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з проблем господарського контролю досліджувались у працях вітчизняних і зарубіжних авторів: М. Білухи, Ф. Бутинця, М. Камлика, Т. Арзуманяна, Б. Бор'яна, В. Понікарова, П. Пошюнаса, О. Ромашова та 118н.. Ваговий внесок у розроблення проблеми тіньової економіки зробили вчені Б. Фрей, А. Бунич, В. Юр'єв, З. Варналій, П. Мельник, І. Мазур, Д. Кауфман, І. Єлісеєва.

Вивченню комплексу проблем пов'язаних із бізнес-освітою та її становленню в Україні активно сприяла наукова та науково-практична діяльність Б. Андрушківа, Д. Богині, К. Бенсона, Б. Будзана, С. Вовканича, Б. Гаврилишина, С. Гвоздьева, С. Злупка, М. Козоріз, К. Корсака, І. Кравченко, О. Кузьміна, І. Лукінова, Л. Мулика, Т. Оболенської, Є. Панченко, С. Соколенка, О. Соскіна, С. Циганової, П. Шеремета, Н. Ушакової. В їх працях розглядаються загальні проблеми освіти, бізнесу, державного регулювання розвитку освіти в цілому, державного сприяння розвитку бізнесу. Однак практично відсутні дослідження, які б ґрунтувалися на міждисциплінарному підході, забезпечували єдність і впорядкованість механізму формування освітнього середовища для малого й середнього підприємництва в системі державного регулювання[7].

Мета статті: обґрунтувати необхідність оновлення змісту освіти в умовах проведення економічних реформ. Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

- визначення актуальних питань та проблем шляхів детінізації української економіки;
- проведення криміналістичного аналізу економічних злочинів, що вчиняються в умовах ринкового господарювання;
- аналіз проблем та перспектив діяльності правоохоронних органів в Україні на сучасному етапі як ефективний метод у боротьбі зі злочинністю у

сфері господарських відносин.

Виклад основного матеріалу. Формування економіки знань та створення інноваційно-інтелектуальної моделі розвитку суспільства є закономірним процесом як відповідь на виклики часу та виходу із кризового стану нашої держави [16]. Повноцінна освіта молоді має включати економічну освіту. У сучасних трансформаційних умовах України виникла необхідність реформування системи економічної освіти в навчальних закладах для кращої адаптації її до вимог сучасного ринку праці, формування практичних ділових компетентностей учнів та їх бізнес-грамотності, ефективної профорієнтації на економічні спеціальності.

Потребу в розвитку підприємництва в дітей та юнацтва зазначено в основному стратегічному документі «Європа-2020», що базується на трьох «китах»: «Співдружність інновацій», «Мобільна молодь» і «Програма нових здатностей та працевлаштування». Ці стратегічні документи стали поштовхом до реалізації конкретних кроків у галузі підприємницької освіти.

Одним із шляхів і способів вирішення проблеми розвитку підприємливості та ініціативності у підростаючого покоління визначається розробка та впровадження уроків з підприємницьким тлом у навчально-виховний процес навчальних закладів.

Значну роль у процесі модернізації змісту освіти, створенні кадрових, наукових, науково-методичних, організаційних, правових ресурсів щодо підтримки цього процесу відіграє дослідно-експериментальна діяльність.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 18.03.2016 № 286 було розпочато проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Розвиток ініціативності та підприємливості учнів як складова формування готовності до навчання і професійної кар'єри у ринкових умовах» на базі загальноосвітніх навчальних закладів та вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації.

З урахуванням науково-практичної значимості проблеми сформульована тема нової дослідно-експериментальної роботи: «Розвиток бізнес-освіти в Україні як

елемент державної політики сприяння розвитку підприємництва». Основна ідея дослідження полягатиме у формуванні методичних підходів до впровадження цілісного курсу бізнес-освіти в середніх і старших класах з метою формування навичок економічної грамотності, підприємництва, чіткого фахового позиціонування й розвитку супутніх навичок: самодисципліни, самомотивації, підприємливості, ініціативності тощо.

Колишня економіка за своєю структурою та ідеологією, до того ж сировинна і низько технологічна, та ще й знесилена втратами останнього періоду, вже не в змозі забезпечувати майбутнє країни. Щоб відповісти на запитання якою ж має бути економіка, що забезпечить потреби майбутнього суспільства, була застосована методологія наукового передбачення, або форсайту, котра дозволяє представити майбутнє. Застосувавши метод Делфі, експерти групи А визначили п'ять головних чинників (перепон), які найбільшою мірою гальмують розвиток економіки України на часових горизонтах 2013–2020 роки і 2030 рік (рис. 1) [11].

Топ-5 критичних чинників, що гальмують (to brake) економіку України (метод Делфі) {B}									
Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2030
Чинник									
1. Частка тіньової економіки (%)	50	50	52	47	40	34	30	25	15
2. Масштаб корупції, контрабанда (% від ВВП)	13.2	13.9	14.0	13.1	11.0	9.2	7.4	6.6	4.0
3. Пенсійне навантаження на бюджет (% від ВВП)	4.2	3.9	4.0	4.1	4.1	4.2	4.0	3.8	2.1
4. Обслуговування державного боргу (% від ВВП)	7.6	4.19	8.69	7.4	6.2	4.7	3.1	2.9	3.0
5. Енергомісткість ВВП України (кг.н.е./дол. США)	0.36	0.34	0.338	0.328	0.318	0.309	0.299	0.28	0.18

Рис. 1 Чинники, що гальмують економіку України

Першим чинником цієї групи є частка тіньового сектора в економіці країни. Проблема існування тіньового сектора економіки привертає увагу

вчених-економістів. Один з небагатьох визнаних в Україні експертів тіньової економіки Варналій Захарій Степанович у загальному вигляді тіньову економіку поділяє на три блоки: «неформальна економіка», «підпільна економіка» третій блок – «незаконна (злочинна) економіка» - здійснення заборонених видів діяльності [16].

За оцінками МВФ у 2015 році обсяг тіньової економіки в національному ВВП України становить біля 45%, що перевищує оптимальний рівень і розміри тіньової економіки в розвинутих країнах світу.

Державна служба статистики України останніми роками визначає обсяги тіньової економіки у середньому 30 % ВВП (рис. 21).

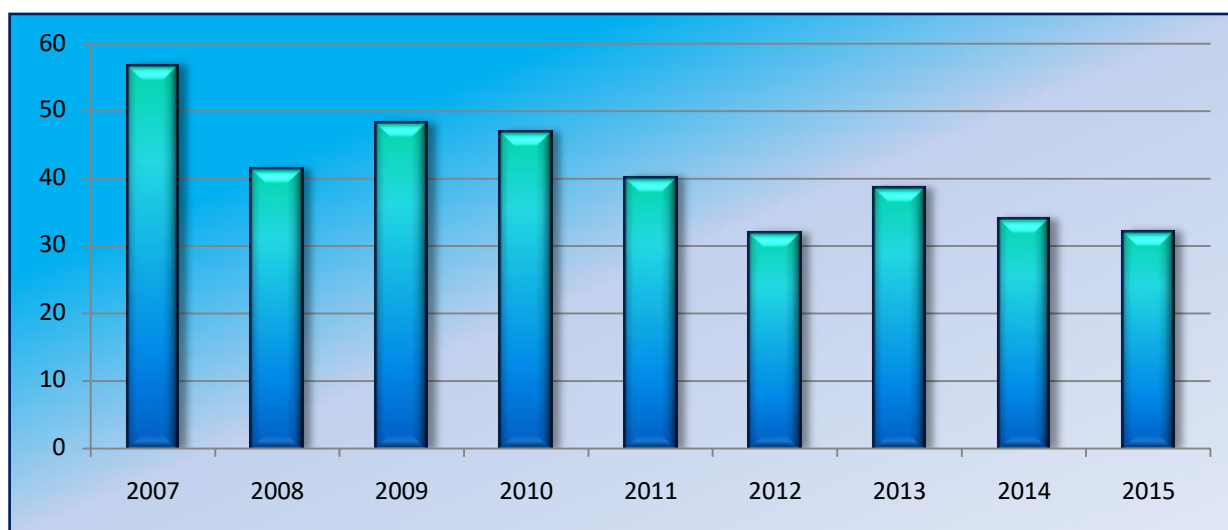

Рис. 2. Динаміка обсягів тіньової економіки до офіційного ВВП

Відповідно до розрахунків австрійського економіста Ф. Шнайдера рівень тіньової економіки в Україні становить 52,8% від офіційного ВВП. Ректор КПІ Михайло Згуровський у своєму виступі на конференції «Україна майбутнього» у листопаді 2015 року озвучив масштаби тіньової економіки : тіньова економіка – 52% ВВП – це близько 1 трлн. грн [11].

Занепокоєння щодо національної економіки викликає те, що з усього розміру тінізації 50% припадає на кримінальну економіку і біля 17% на неформальну. Тоді як у розвинутих країнах більшу частку має неформальна економіка, а питома вага кримінальної є мізерною.

Найнебезпечнішим наслідком високого рівня тінізації національної

економіки є формування парадержави. Це протизаконне утворення державного типу на макроекономічному рівні, в якому державні послуги та суспільні блага розподіляються за ринковими принципами.

Питання полягає не в тому, щоб повністю викоринити тіньову економіку, а мінімізувати її розміри. Подоланню і викориненню підлягає лише кримінальна складова [16].

Аналіз показників злочинності у даній статті проводився за видами злочинів, відповідно до статей Кримінального кодексу України та по регіонах України. Слід мати на увазі, що число злочинів, наведених у статистичній звітності правоохоронних органів, відображає рівень злочинності без врахування латентної злочинності, тобто невиявленої і незареєстрованої.

Проаналізував матеріали Державної служби статистики щодо кримінальних правопорушень можна зробити висновок що в останні роки рівень економічної злочинності в Україні виявляє постійну тенденцію до зниження (рис. 3).

Але дійсно це не зовсім так. Стан та зміни злочинності визначаються в значній мірі соціально-економічними умовами, які не залежать від правоохоронних органів.

Динаміка та структура кримінальних правопорушень в Україні

НАЗВА ПОКАЗНИКІВ		Всього		
		2013 р	2014 р	2015 р
УСЬОГО ЗАРЕЄСТРОВАНО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ		1553056	1137436	1093314
у тому числі	закрито з реабілітуючих підстав	989496	608297	528132
	закрито з нереабілітуючих підстав	14917	6159	4095
УСЬОГО ОБЛІКОВАНО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ		563560	529139	565182
УСЬОГО ОБЛІКОВАНО ЗЛОЧИНІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ		362511	335320	384841
Питома вага, %		64,3	63,4	68,1
Злочини у сфері господарської діяльності		11104	8418	7631

Рис. 3. Динаміка та структура кримінальних правопорушень в Україні

У даному випадку на показники вплинули події на сході країни.

Подивившись на структуру кримінальних правопорушень (рис. 4), бачимо, що в 2014 році, а особливо у 2015 році практично відсутні дані по АР Крим, Донецькій, Луганській областях, м. Севастополю. По інших областях кількість порушень виявляє тенденцію до збільшення, особливо це стосується Запорізької, Львівської областей, м. Києва.

Стан та структура кримінальних правопорушень в Україні

Найменування регіонів та залізниць	УСЬОГО ОБЛІКОВАНО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ		
	2013	2014	2015
АР Крим	34 667	9 411	363
Дніпропетровська	50 388	48 311	50 146
Донецька	57 558	55 860	34 677
Запорізька	30 335	33 667	41 804
Луганська	39 757	29 614	12 537
Львівська	20 645	21 645	33 204
м. Київ	47 389	55 806	66 059
м. Севастополь	7 929	2 087	38
Одеська	31 225	25 731	29 364
Харківська	35 031	32 069	40 949
Всього по Україні	563560	529139	565182

Рис. 4. Стан та структура кримінальних правопорушень в Україні

Найбільшу кількість кримінальних правопорушень складають злочини економічної спрямованості. Їх питома вага від загальної кількості правопорушень зростає. Майже третина цих злочинів кваліфікується як тяжкі та особливо тяжкі [4]. Спектром дій для економічних злочинців є практично всі види фінансово-господарської діяльності, але найбільш привабливими є ті з них, де можливе швидке одержання великих прибутків [10].

У загальній кількості злочинів, зафіксованих правоохоронними органами, домінують злочини проти власності; злочини у сфері господарської діяльності.

Згідно даними Єдиного реєстру досудових розслідувань (рис. 5) найбільш розповсюдженими є податкові злочини (ст.212, 212-1); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст.222); фіктивне підприємництво (ст.205, 205-1);

доведення до банкрутства (ст. 219); протидія законній господарській діяльності (ст.206, 206-2); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст.209).

Динаміка та структура злочинів у сфері господарської діяльності

		Обліковано кримінальних правопорушень		
		2013	2014	2015
Усього кримінальних правопорушень		11104	8418	7631
в тому числі	Фіктивне підприємництво, ст.205	891	858	885
	Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб - підприємців, ст.205-1	0	24	140
	Протидія законній господарській діяльності, ст.206	78	122	120
	Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, ст.209	291	296	221
	Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), ст.212	3069	1899	1748
	Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, ст.212-1	147	89	53
	Доведення до банкрутства, ст.219	130	48	46
	Шахрайство з фінансовими ресурсами, ст.222	337	347	133

Рис. 5. Динаміка та структура злочинів у сфері господарської діяльності

Органами внутрішніх справ, прокуратури, органами, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, та органами безпеки протягом 2013-2015 років визначено розмір матеріальних збитків (рис. 6).

Також хочу зосередити увагу на те, що події на сході країни також мають вплив на вищеперелічені показники. Це дає підстави стверджувати про постійне збільшення кількості правопорушень. У 2014 році збитки від злочинів становлять 2 819 362 тис. грн., за 2015 рік – 7 009 214 тис.грн. З них сума несплачених податків, зборів та інших обов'язкових платежів у 2014 році становила 1 593 185 тис. грн., за 2015 рік – 1 677 790 тис. грн.

Розмір матеріальних збитків (тис. грн.)
(провадження, за якими закінчені розслідуванням)

		2013 рік	2014 рік	2015 рік
Встановлена сума матеріальних збитків		7028895	2819362	7009214
Сума несплачених податків, зборів та інших обов'язкових платежів		4107106	1593185	1677799
з них	податок на прибуток підприємств	2453596	147197	220451
	податок на додаткову вартість (ПДВ)	1427866	336181	323557
	акцизний податок	1910	418	26404
	пенсійний збір	8751	4676	5000
Сума прихованого прибутку		9211	0	413

Рис.6. Розмір матеріальних збитків

Отже ми дійшли висновку що в останні роки рівень економічної злочинності в Україні виявляє постійну тенденцію до зростання. Особливо ця тенденція загострюється у період кризи. У даних умовах недооцінка, не облік цього явища призводять до вагомих помилок у визначенні макроекономічних показників, економічних та фінансових пропорцій, економічної політики, а також в прийнятті рішень стосовно її реалізації владними структурами усіх рівнів [9].

Масштаби і ступінь розвитку тіньової економічної діяльності залежить від координації та контролюваності з боку держави.

Високий ступінь латентності економічних злочинів – показник недієздатності держави щодо здійснення контролю за злочинністю у сфері економічних відносин. В умовах інформаційного суспільства, становлення якого відбувається в Україні, вже існує таке поняття, як комунікаційна тінь – економічна діяльність, зумовлена новітніми технологічними досягненнями, яка не лише не підпадає під дію чинного законодавства та облік офіційної статистики, а й подібно до факторів «третьої хвилі» (Е.Тоффлер) не може бути оцінена за якимось вже відомим механізмом ціноутворення, а отже, і податкові

надходження з такої діяльності складно визначити. Вона пов'язана з Інтернет-мережею, де все, що купується і продається, дуже складно піддається обліку і контролю [8].

Боротьба влади з тіньовою економікою періодично то спалахує, то затухає. Але наразі у системі контролю відбувається деякий рух, про результати якого говорити ще дуже передчасно. У травні 2014 року створена Державна фіскальна служба. У складі ДФС та її територіальних органах діють підрозділи податкової міліції. У серпні 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав закон «Про національну поліцію», одним із завдань якої є реалізація державної політики у сфері протидії злочинності. Поетапне перетворення відбувається у підрозділах МВС України. З жовтня цього року стартував набір в кіберполіцію.

Найголовнішою проблемою органів фінансового-господарського контролю є те, що вони фіксують допущені порушення, тоді як їх потрібно передбачати і запобігати їм. Аналізуючи практику боротьби з економічною злочинністю, звертаємо увагу, що попередження, розкриття і розслідування економічних злочинів викликають труднощі для співробітників правоохоронних органів, слідчого апарату і прокуратури. Це пов'язане з тим, що, співробітники підрозділів, які спеціалізуються на розкритті і розслідуванні цього виду злочинів, повинні добре знати особливості економічної діяльності підприємств і фірм за умов ринкової економіки, регулююче економічне законодавство, а не тільки кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство, що регулює економічні відносини. Для того, щоб успішно розслідувати такі злочини, слідчий повинен, крім процесуального законодавства, добре знати господарське законодавство, такі закони як «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність», норми Цивільного, Податкового і Митного кодексів, положення «Про порядок реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності», «Про ліцензування окремих видів діяльності», нормативні акти у

сфері забезпечення валютного і податкового контролю.

Висновки. Підсумовуючі зазначимо, що виявлення та запобігання економічних злочинів є критично важливим для українського бізнесу в умовах поточної економічної кризи. Проблема контролю та попередження злочинної діяльності набуває дедалі більшої актуальності для економічного розвитку України так і окремо для українських та міжнародних компаній. Звичайно, перехід до нових методів роботи – процес довготривалий і тяжкий, нове завжди піддається критиці.

Поширення і масштабність тіньової економіки в Україні зумовлюється відсутністю усталених норм і правил економічної діяльності, їх постійними змінами та невідповідністю вимогам часу. Отже, вигідніше працювати в «тіні».

Одним із шляхів і способів вирішення проблеми детінізації економіки є розвиток підприємливості та ініціативності у підростаючого покоління, підвищення рівня фінансової грамотності, розробка та впровадження уроків з бізнес-освіти в навчально-виховний процес у школі а також для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. Наразі змінюються й очікування та вимоги до сфери освіти і науки. Тому для вирішення вищезазначених проблем пропоную при проведенні дослідно-експериментальних робіт всеукраїнського рівня з основ підприємництва оновити зміст експериментальних навчальних програм шляхом розроблення нового модуля «Фінансово-господарський контроль в умовах ринкової економіки». Наразі це є актуальною, своєчасною, вкрай необхідною справою.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: Офіц. Видання. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 432с.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України: Офіц. Видання. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 456с.
3. Господарський кодекс України № 436-IV, від 16.01.2003р.
4. Офіційній веб-сайт Державної служби статистики України

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2015 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2016 і 2017 роки» від 27 серпня 2014 р. № 404.

6. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukraine.eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/tradeand-economic/ukraine-eu-trade>.

7. Офіційній веб-сайт «Економічної правди» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.Epravda.com.ua/columns/2015/04/29/540589/>.

8. Бочі А. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс] А. Бочі, В. Поворозник // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). — 2014. —Режим доступу : http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf.

9. Варналій З. Шляхи детінізації економіки України та її особливості / З. Варналій // Банківська справа. — 2007. — № 2. — С. 56. 2.

10. Волобуєв А.Ф. Економічні злочини: поняття та проблеми розробки методик розслідування // Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. — Одеса: Юридична література, 2003, с. 35-39.

11. Згуровський М. З. Форсайт економіки України на середньотерміновому (2015–2020 роки) і довготерміновому (2015–2030 роки) часових горизонтах. Частина 1. Методика та завдання на виконання Форсайту / М. З. Згуровський. — Київ : НТУУ «КПІ», 2015. — 54 с.

12. Кальман О.Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми. — Харків: «Гімназія», 2003.

13. Литвинов О.М. Сучасні проблеми управління профілактикою злочинів в Україні: Монографія. — Херсон: ОЛДІ-плюс, 2003.

14. Рева Д.С. Сучасні проблеми розвитку судово-економічної експертизи та шляхи їх вирішення // Управління розвитком. — 2011. — № 2. — С. 223-225.

15. Тацій В. Боротьба зі злочинністю у сфері економічних відносин як вирішальний напрямок діяльності правоохоронних органів // Вісник прокуратури, № 1(13), 2002, с. 13-18.

16. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Вид-во НІСД, 2006. – 576 с.

17. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. Вип. 1 (1) 2014.

Ирина. Тропина. Усиление роли образования в предупреждении и предотвращении преступлений экономической направленности.

В статье определены и рассмотрены основные проблемы современной экономики. Обосновывается необходимость преодоления и искоренения лишь ее криминальной составляющей. Отмечена важность предупреждения преступлений экономической направленности. Сделан вывод по обновлению содержания учебных программ по основам предпринимательской деятельности путем разработки нового модуля «Финансово-хозяйственный контроль в условиях рыночной экономики».

Ключевые слова: теневая экономика, экономические преступления, детенизация экономики, криминалистический анализ, правоохранные органы, образование, предпринимательство, профессиональная карьера, бизнес-образование.

Irina Tropina. Strengthening the role of education in prevention and the prevention of economic crimes.

*The article identifies and examines the principal problems of the modern economy. Declares the need to update the content of education in terms of economic reforms, because this sector prepares professionals for the national economy, lays the basis for the development of education. The conclusion is made to update the content of educational programmes on basics of entrepreneurship by developing a new module on Financial-economic control in market economy conditions". **Key words:** shadow economy, economic crime, unshadowing of economy, forensic analysis, law enforcement, education, entrepreneurship, professional career, business education.*